

TORNALTÍ (Maó, Men. 12, f-2)

Antoni Ramis¹⁴ ho documenta en 1404, i ho escriu *Torrenalti*. Joan Ramis¹⁵ cita *Tornaltí de Cristofol*.

Era una alqueria molt gran que va donar sis Tornaltins: T. abans d'en Vigo, T. des Capità, T. de ses Cases Noves, T. de Dalt, T. Nou, Tornaltinet (dos) situats a una plana, la major part de la qual és avui l'aeroport de Menorca. Aquesta alqueria tenia per la part de tramuntana, Torelló; per llevant, Lluçmaçanes; per migjorn, Biniati; i per ponent, Addabús i Mussuptà.

La nostra natural tendència a equiparar-lo als nombrosos noms començats en *Tor* (turó), queda contrastada pel fet que el territori de Tornaltí és una plana.

Atesa la forma *Torrenalti* citada per Antoni Ramis, ¿podem conjecturar que fou una torre, el nom de la qual en aquest cas es confongué amb el de turó?

Val a dir que tampoc es veuria clara l'explicació de *nalti*. Tanmateix ens recorda l'àrab *lamṭī* 'fet de la pell del *lamṭ*, antílop', que s'aplicava en particular als escuts fets amb aquesta pell: *adarga de ante*, documentat en els historiadors Becrí, Almacarí, etc.¹⁶ En tot cas la metàtesi *lantí* > *nalti* no faria escrípol. Per ventura, vista la forma de Ramis, podem suposar *Burğ lamṭī* (amb àr. *burğ* 'torre' traduït al català) aplicat amb caràcter heràldic o «terme d'adarga». L'adj. *lamṭī* consta en el cordovès Abencuzman (segle XII). Cf. un cas paral·lel en *Torre-Llafuda* (infra).

TORO, el (es Mercadal, Men. 7, b-5)

És la muntanya de major entitat i altitud de Menorca (358 m). En el cim hi ha l'antic santuari de la Mare de Déu del Toro, patrona de Menorca; és l'equivalent de Montserrat, del Principat, i de Lluc, de la germana illa de Mallorca. El *Pariatge* del senyor rei En Jaume II de Mallorca, redactat l'any 1301,¹⁷ cita *in loco vocato el Toro*.

Pocs anys abans, el 1283, quan Menorca encara era sarraïna, segons ens conta Bernat Desclot,¹⁸ en el viatge de Pere el Gran de retorn de Sicília fent

14. Antoni RAMIS I RAMIS, *Notícies...*, fasc. IV (1829), p. 52.

15. Joan RAMIS I RAMIS, *Alquerias...*, p. 11.

16. Reinhart DOZY, *Supplément aux Dictionnaires Arabes*, 2 vols. (Leyden 1881), vol. II, pp. 550-551, i Joan COROMINES i José A. PASCUAL, *Diccionario crítico etimológico castellano e hispánico*, 5 vols. (Madrid, Ed. Gredos, 1980ss.), article «ante».

17. Florenci SASTRE PORTELLA, *El Pariatge de Menorca de 1301*, a «Mayurqa», XX (Palma de Mallorca 1980), p. 151.

18. Bernat DESCLOT, *Crònica*, rev. del text, pròleg i notes per Ferran Soldevila: *Les Quatre Grans Cròniques* (Barcelona, Selecta, 1971), cap. 104.